

BAKA ISTVÁN VERSEI

Yorick monológja Hamlet koponyája felett

Jó gazda Fortinbras király zárás után kimehettek a temetőbe és ilyenkor rejtekhelyéről előkotrom Hamlet koponyáját a tenyeremen tartva nézegetem és beszélek hozzá szegény Hamlet amikor még a te bolondod voltam senki se kapott kardjához ha dánul mondtam vicceket persze a svéd is szép sőt igazi kultúrnyelv nem úgy mint a dán s az urak a hasukat fogva röhögtek mucsai kiejtésen rengeteg aranyat kapok már vettem egy kis kertés házat Helsingöörtől nem messze kecském van és gazdaasszonyom az enyémmel is csángóbb tájszóval ha kimegyek mindig friss tejet fej gyümölcsöt hoz s vacsora után lefekszik velem de te mégis hiányzol néha Hamlet jó uram utcákat neveznek el rólad de azt hogy utca svédül írják ez vicces is és szomorú is de meg lehet szokni a hivatalos krónikákban sovány búskomor és filozófus voltam én emlékszem kövér voltál harsány és kivörösödött arcodról vívás közben csorgott a verejték várt is a mérgezett kendő anyád kezében de te elhárítottad s tovább küzdöttél mint bocsáss meg a hasonlatért a híztott patkány ha sarokba szorítják más ivott a mérgezett kupából más halt meg a mérgezett hegyű tórtól téged voltaképpen a guta ütött meg öt perccel Fortinbras jövetele előtt meg azt hiszem az undor és a kétségbeesés hogy EZEK EZEKEL ÉS RÁADASUL DÁNOK én tudom nem volt igazad s hogy benned a svéd imperializmus szálláscsinálóját látták meg egyébként is túl sokat fecsegtél mindegy én szeretelek bár oly rosszul epigonizáltál a tőlem hallott vicceket sütötted el a tőlem látott grimaszokat utánoztad de milyen ügyetlenül és milyen erőltetetten és érezhetően viszolgyva a felvett szereptől ahogy egy profi sohasem mert tiszteli a mesterséget mint én a királykodást habár a lelkem legmélyén kiröhögöm de kár most még ebbe is belemenni elég hogy a te koponyád van a kezemben s nem az enyém a tiédben elképzelem milyen nagyképu bölcsességeket szavalnál a helyemben amíg én bocsáds meg ezt az alszerénységet csak nézek üres szemgödreidbe számlálom csorba fogaid tapintom orrcsonkodat és a sárga vázra próbálom visszarakni képzeletben a húst a bőrt haj- és szőrszálakat s ama vízenyősszürke alkoholtól páras és mégis értelemről csillogó szemeket amelyekbe néztem egykor igen akkor is amikor tudtam már fényüket kioltják hamarosan s kialszik velük Dánia fénye örökre bár még az se biztos.

Ophelia

(YORICK MÁSODIK MONOLÓGJA)

Mindig fehér ruhában jártál bár olyan áttetszőben hogy átsötétített rajta háló- és ágycsörzeted s gyákorta megnyalt ajkaid úgy csillogtak akárcsak a kívánás nedvében azó függőlegesen bocsáds meg hogy önkéntes halálad után ily szeméremértő kifejezésekkel emlékezem meg rólad ám ez az igazság mindenki észrevette tán csak Hamlet nem ki fatökű volt vagy a fatökűséget is tettette mit tudom én bordélyba járt-e s melyikbe engem nem vitt magával én utánad lopódtam amikor te utána lopódtál s kilested groteszk taglejtéseit kihallgattad a dünyögését s nem sejtetted hogy tudja figyeled és szorgosan jelentet atyádnak bátyádnak szándékos szerető aggodalmából felség- és istensértő szavait tenéked ez a játszma túl bonyolult volt nem fogtad fel hogy csupán szócsove voltál minden intrikáját te közvetítettél aki csak a depresszióját akartad orvosolni hívn hogy minden férfiorület jege elolvad végül a megfelelő leányhüvelyben ó ha engem kívántál volna magadba fogadni MICSODA KARDJA LENNÉK MOST AZ ÚRNAK de ebben is más volt a sorsom így lehettem tárgyilagos szemtanúja és egyetlen túlélője a tragédiának melyben te végig öntudatlanul s szereptévesztve hulltál a halálba inkább simogatnád a púpomat esténként a kötődés félretéve és bámulnánk a kandalló tűzében Hamlet kibomlott ingét elmerengve néha szeretkezés helyett is.

Az újszegedi vasúti töltésen kicsi, piros vonat jár. Pontosan efféle lokomotív illik az emelkedőn megbúvó álmáshoz. A Baross utca hátsó részén déli oldaláról a töltésre látni, ebben a hátsó részben él a férfi, aki öreg és mégsem az. Mert az öregségben ott van valami a végleges megnyugvásból, az ésszerű, mégis felfoghatatlan beletörődésből, ahogy a lélek s a test szép

lassan feladja, ám a férfi életét éppen hogy nem a beletörődés és az alázatos belenyugvás jellemzi.

Tizenöt éves, amikor egy paralízis tönkreteszi a lábát. Attól kezdve rosszul jár, mégis mindenhova odaér, mint akárcsak egészséges ember, őt erős akarat viszi. Tiszszigeten van kis háza, telke, oda jár ki sokáig hétvégenként, hogy végigdolgozza a vasárnapot, s aztán délután visszabecegen a töltésen. Tösgyökeres szegedi, itt tanult az egyetemen, főmunkatársa a Gabonakutató Intézetnek, kandidátus. Azzal az elszánt igyekezzel dolgozik, hogy bebizonyítsa, ha a szellem és a lélek ép, akkor hátrányos fizikai állapottal is lehet produktív. Szabadidejében pedig fest, rajzol, művész-közönség találkozókat, kamaratárlatokat szervez. Ötvenhat éves koráig nem is lát újra kórházba, mígnem egy orrműtét után fulladni kezd, az újabb gonosz megpróbáltatás: asztma, a súlyosabb fajtából. Négy év alatt tizenötöt járta meg a klinikák, kórházak, szanatóriumok légszomjas világát. Más lehet, hogy feladta volna. Ó nem! Eddig a betegségei falai között sok emberi nyomorúsággal találkozott. Amikor egyszer hazatér, otthon leül a papír

elő, hogy „kirajzolja magából” döbbenetét.

Korábban főként tájképeket, utcareszleteket, paraszti portrékat, a vadászathoz, erdőhöz, Tiszához fűződő élethelyzeteket fest, rajzol. A sikerültebb művek a lakás falát díszítik. De ez most más. Rajzok az elmúlásról? Mintha nem is engedelmességednek a kezek, a rajzok nem igazán szerencsések, aki annyire ellenfele a betegségeknek s halálnak, tán nem is tud pontlanul „beszélni” róla. Ösztönösen tiltakozik a lélek. Pedig a balatoni látkép, az öreg parasztember ráncos arca biztos arányérzékéről, tehetségéről árulkodik. Az utóbbi években ír is. Művészettel, műemlékvédelemmel foglalkozó cikket, néprajzi témájú tanulmányokat és novellákat. Valóság- és helyismerete megejtő. Jól ismeri a vidék emberét, annak szokásait. Némrégiben két pályázaton is díjazták írásait, a Népművészeti Múzeum és a Nimród folyóirat is kijutott. „A rabsic” és az „Erdei rablók” című novellája lapunkban is megjelent. A neve? Nagy László. Szomszédunk, ismerősünk Újszegedről, a Baross utcából Tudják, amerre a két piros vonat is jár. Amit megtett, önéből tette. Egyvalamit azonban sohasem akart: megbírátkozni a neki kiszabott sorsral. Nem kétséges, ki győzött.

DAL

(A „Protokollvadászat” című novellája a Nimród 1990. évi irodalmi pályázat díjazott írása.)

A hajnali szürkület hideg párát úsztattott az erdei nyiladékon. A csapás fölé hajló fák lombja rozsdavörös. A déli napsütés még meleget árasztott, de most, napfelkelte előtt minden nyirkosan hideg. A fák alatt, a bokrok levelei sárgák, föld felé hajlók, lehullni készülők. Élükön tompafényű harmatcseppek sorjázanak.

A keskeny ösvényen, az alig világosodó derengésben, két ember haladt. Elöl egy hajlott hátú kis öreg, mögötte egy javakorabeli, hizásnak indult, nagydarab ember.

Az Öreg Ember vékony, törékeny testén elnyúlt vadászruha. Fején fakult, sok vihart látott vadászkalap, de rajta élénk, villogóan szép mátyásmadártól kéklent. Öreg arcú Öreg Ember. A kalap alól kilátszó haja, dús szemöldöke, gondozott, a száját is takaró bajusza: hófehér. Arcát a napfény és a kemény téli viharok barnáspirosra cserzették. Sovány, szinte aszkétaarcán bőre járomcsontjára feszült, és a hajnali hidegtől kipirult. A szeme sarkában, mint a szarkalábak, sok-sok apró ránc mutatta, hogy jókedélyű ember, de az öregségtől már kissé opálos, szürkés-kék szeméi most indulatosan villogtak. Madárcsontú, vékony vállain a kabát úgy lógott, mintha vállára lenne akasztva. Szolgálati fegyverét, egy öreg, szürkére kopott agyú Monte Carlót katonásan viselte. Nem vadászosan, hanem a szíjánál, elől, de egy kicsit feljebb markolva, inas, eres kezével, ahogyan még a „rég” honvédségben megszokta. Vállain üres hátizsák lötyögött. Látszott mindkettőn — a puska és a hátizsákon is —, csak afféle szolgálati jelvények. A kopott, egykor barna színű, kiterdelte nadrág, harmattól fénylő, fűzős, zöld vadászcsizmába volt gyűrve. Az egyetlen holmi, amin látszott, hogy gondozott, majdnem új. Az Öreg Ember, fiatal legényként, még az első világháború után, báró Venheim birtokán kezdte vadorként a szolgálatot. Sok-sok évtizedes tapasztalata szerint új ruhában az erdőbe menni vétek és hiba, de a lábbeli az legyen gondozott, kényelmes, mert kilométereket gyalogolni csak ilyen csizmákban lehet.

Nem is figyelte a csapást, szinte ösztönösen lépkedett, de a félévszázados megszokás, hagyomány, csendesség tették lépteit. A nedves fű nem harsogott, ág nem roppant lépteit alatt. Hátra sem nézett, mégis minden porcikájával a mögötte haladót figyelte. Arcán a feszültségtől vibráltak az izmok, szeme is keményen villogva meredt a keskeny útra.

— Nem erdőbe való embör ez! Úgy gyün utánam, mint egy ezred huszár. Ha így csinálja, nem lú, de vadat még csak nem is lát! Az ú bája — nyugtatgatta magát —, én csak kíséröm, de azé neköm is szegény, ha üres kézzel mögyünk haza!

Az Öreg Embör mögött haladó, fújta — szuszogó hústornyon vadonatúj vadászruha feszült. Keskeny karimájú, zöld kalapja sok csillogó-villogó műtűrel volt körbe tűzdelve. Szerencse, hogy a Nap még nem kelt föl, és nem sütött be a nyiladéka, erre a vadriasztó kalapra. Az erőkódódtól vörös-lilára torzult arcán folyt az izzadság. Hátán a drága, távcsöves fegyver vízszintesen keresztbe fordítva. Az egyik karja a csövén, a másik az agyán, így szétárukozva könnyebben vett levegőt. Hiába, az igénybevétel nem olyan itt a csapáson, mint az íróasztal mögött, a guruló forgószékben. A lábait úgy vonszolta. A nedves fű szinte harsogott, az ágdarabok ropogtak minden lépésénél.

Az Öreg Ember megállt. Már nem messze voltak a nyiladék végén meghúzódó kis vadföldtől, ahova hajnalitáj a bikák kijárnak. Van köztük egy öreg, lassan-lassan már visszarakó bika is. A főnök szerint ezt kell meglővetni ezzel a Városi Úrral, nézett végig megvetően a mellette ziháló, a sok semmittevéstől elhjasodott alakon. Többször is megálltak, mert ha ilyen fújta-csörtetve haladnak tovább, hát tényleg nem jutnak lövéshez.

Tovább indultak. Az Öreg Ember nem szólt, csak csendre intette a mögötte haladót. Lassan elfogyott a lábuk alól a nyiladék keskeny ösvénye. Elálltak egy bokor takarásába. A szél is kedvező irányból, a vadföld felől lengedezett. A mélyfekvésű réten derékig ért az opálos pára. Távobabb, az erdőszélen néhány tehén legelészett. Furcsa látványt nyújtottak, ahogyan lábuk nélkül álldogáltak a lucernást borító ködben. Az előtérben, alig százötven méterre két bika. A nyiladék irányába figyeltek. A két ember mozdulatlanán merevedett. A távolabb álló, öreg bika agancsának elvékonyodó és hiányos koronáján, a fejtartásán első pillantásra látszott, hogy erre szól a „löbengedély”.

Az Öreg Ember már percek óta a másik bikában gyönyörködött. A maga nevelésének, szinte tulajdonának érezte. Gyönyörű tartású, fején szélesterpesztésű, hatalmas agancsot hordott. Ahogyan fejét méltósággal fordította, látszott, hogy fiatal, néhány éves bika. Vadgazda számára telve ígérettel, az Öreg Ember büszkeségtől elhomályosuló szemmel nézte. A Városi Úr hirtelen elhatározással kanyarította le fegyverét a válláról.

— Ezt meglövöm! — jelentette kis suttagó, de ellentmondáshoz nem szokott hangon, mintha az igazgatói íróasztal mögött ülne.

Az Öreg Ember nem szólt, csak felemelt mutatóujját ingatta tiltóan. Majd határozott mozdulattal az öreg bikára mutatott.

— Én akkor is ezt lövöm meg! — mondta a Városi Úr most már kissé ingerült hangon, a tiltást jelző kézmozdulattól egyre jobban elliluló arccal.

— Hát tényleg nem látja az Úr?! Ez egy ígértetés, fiatal bika! — suttagta az Öreg Ember mély, dörmögő, meggyőzőni szándékozó hangon. — Nézze azt a tartást, azt a fejlődő, nagyterpesztésű, gyönyörű agancsot! Néhány év múlva ez bizonyosan aranyérmős trófea, méghozzá nem is akármilyen! Mőggondolja csak az Úr — mondta rábeszélő hangon —, hogy addig, amíg ez a trófea mögéri, ez a bika hány szépséges, úhozza hasonlatos utódot örökít!

— Nem érdekel! Én akkor is ezt lövöm meg! — mondta a vörösképu, s ingerült mozdulattal, bántóan hangos, fémcsattanással töltött csőre. A bikák a hangra egyszerre kapták fel a fejüket, s néztek merev mozdulatlansággal a bokor irányába.

A Hústorony a vállához emelte a fegyvert! Célzott!

Az Öreg Ember határozott mozdulattal tolta félre a puskacsövet. S most már ellentmondást nem tűrő hangon mondta: — Mőgmondtam! Ezt a bikát nem!

A fémcsattanásra, meg a határozott hangra a bikák hatalmas szökelléssel eltűntek az erdőben. Pánikszerű, csörtető menekülésük sokáig hallatszott a hajnali némaságban.

A Városi Úr kezében reszketett a fegyver a megalázottságtól. Arcán, nyakán kidagadtak az erek a már-már esztelen méregtől. Az Öreg Ember határozott, nyugodt mozdulattal kivette kezéből a puskát, a töltényt kiürítette, majd visszadta. Megfordult, és szó nélkül megindult az ösvényen visszafelé.

A Városi Úr — szinte nem értette önmagát —, de ösztönösen megindult utána. Érezte, hogy az Öreg Embernek van igaza, s ez csak fokozta agyában a megalázottság dühét. Vezetői gögje nem tudta elviselni, hogy ne az övé legyen az utolsó szó. Sértőben, éles hangon vágta utána, mérges nyilat fröcsögve: — Aztán a báró úrnak is meg merte volna ezt mondani?!

Az Öreg Ember még néhány lépést ment, majd megállt. Lassan szembefordult a Városi Úrral. Megtört háta kiegyenesedett. Keze keményen markolta a puskaszíjat. Igazsága tudatában szinte fölébe nőtt a hatalmas embernek. Öreg szemei villogva keresték a másik pillantását. Lassan, minden szót hangsúlyozva a szemébe mondta: — A báró úrnak ezt nem is köllött volna mondani!

A Városi Úr egy pillanat alatt kijózanodott. A lába előt a földet nézte. Az édesapja, az öreg paraszti jutott az eszébe, akitől úgy eltávolította gyengéje jelleme. A szégyenkezés pirosra festette az arcát.

Az Öreg Ember szemében kihuny a rendreutasító szigor. Megfordult, és szó nélkül tovább bakatott.

A Nap közben az erdő fölé kapaszkodott. Mire a vadászház elé ért, a nyiladék páráit főlzártotta melengető sugaraival. A két ember megállt egymással szembe nézve.

— Hát akkor, holnap reggel... — kezdte kissé akadozva a Városi Úr —, megpróbáljuk még egyszer az öreg bikát?

— Mőgpróbálhatjuk — mondta lassan az Öreg Ember —, de azt a sok csillogó-villogó mindönféléket vőgye le az úr a kalapjárul, mert az öreg bika óvatos, oszt el tanálja ijeszteni! 1990. 01. 22.

Az oldalt összeállította: DARVASI LÁSZLÓ